

1842-04-08

SENDER

RECIPIENT

Frederik (Fritz) Christian Krebs Krebs

FACTS

Document type:

Letter

Sender info (seal, address, etc.):

Sendt til Krebs for orientering.

Archive:

Mappe 81 nr. 08

Dansk Folkeblad

udgivet af Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug.

2de Aarg. Fredag d. 8. April 1842. Nr. 1.

Klitterne

paa Vestkysten af den nordste Halvø.

(Af Prof. Jorchhammer).

De Danmarks Beskyt er indfattet af en eller re-
tere to Klitsystemer, hvoraf den indertste østlige betegner
Havbredden i en tidligere forhistorisk Tid, den yderste derimod
med den nuværende Strandbred. Den yderste Klit-Række
begynder paa Hjørspidsen af Eiderstedt og besinder sig
altsaa her paa Høstlandet; men Eiderstedt bestod for saa
Mangehundreder Aar af tre Øer, der først senere ere blevene
forbundne indbyrdes og med Høstlandet ved Tilflytninger
og Afsetninger af Havet, og endnu bestandig maae be-
skyttes med Havets Indbrud ved kunstige Dæmninger.
Fra denne Vestspids af Høstlandet strækker Klit-Rækken
sig, afbrudt ved de mellemflydende Sunde, over Dnie
Amrum, Sylt, Rømø, Wansø og Samsø og naaer
Høstlandet igjen i Nærheden af Hjerting, hvorfra den
løber uforandret op til Hjørspidsen af Jylland, den sa-
kaldte Green ved Skagen.

Bliver man denne Klit-Række voer i Grøntland paa
Horizonten, saa troer man at see en Bjergsæde for sig,
og de skarpe falkede Former minde langt snarere om
Porphyrybjerget end om en bevægelig Sanddannelselse, som
Vinden har opbygget. Imod Havet ere disse Høideffreg
hyppig lodret afslaaene; og imod Landet hælde de under
en Vinkel af 30 Grader; de danne aldrig fortøbende
Kjæder af samme Høide, men bestandig have sig større
Høider ved Eiden af Hverandre, afslutte ved Dale af
flaere eller ringere Dybde. Kommer man ind i det Sn-
dre af Klit-Stragene, iagttager man en dobbelt Dale-Dan-

*) Derfor, med enkelte Undtagelser, efter den tredje Original og
den gjennemsette af Forfatteren.

nelse, nemlig Længdebale, som løbe i Flugt med Ky-
sten og Kile Klit-Massen i flere jævnsidesløbende Rækker,
og Tværbale, som dele Klit-Rækken i enkelte Høie.
Udskrivelig øde er en saadan Klit-Egens Udseende; over-
alt er man omgivet af Sand, som den ringeste Vind for-
ter i Bevægelse, og hjaalen ser man et levende Bæst i
denne Udværelse; paa det Overste af Klitten fortærrer hilt
og her Økserødder sig Dyrt; en Hare, paa enkelte Stæ-
der en Kanin, ere de eneste større Dyr, man ser, og Vøl-
gerne langsomme, regelmæssige Slag mod Bredden den
eneste Lyd, der naaer Øret. Man kan gaae hele Mile
ind i Klitterne, uden at Seenen forandrer sig det Ringes-
te, og selv uden at man ser andre Planter end Halm,
Marskalm, og i de vandrige Klitdale nogle Høstgræs-
ter. Stiger man op paa Klitterne forandres Stueplads
sen, og Havet udbreder sig for Diet med sine Vølger, der
strømme mod Kyften som hvide Brændinger. Men ogsaa
saa Havet er kun lidt opløst, og hjaalen ser man Skibe;
thi de fæe denne Kyft, der paa sin hele Længdefraetning
næppe har en eneste Haarn, hvor de kunde sege Lye med
Storm og Uveir. Men ganske anderledes bliver Seenen,
naar Havet opværes af Storme. Næppe er man da i
Stand til at holde sig opreist paa Klitten, med mindre
den ligger ganske tæt ved Havbredden og er lodret afslaa-
ren mod Havet. Da seler man Vinden slet ikke eller
ganske lidt, en Erfaring, som er meget almindelig ved
vores Kyfter og overalt gjentages sig ved de lodrette indtil
200 Fod høie Klinter, ja viser sig ligesaadan paa Fær-
øerne ved Brinken paa 2000 Fods Høide. Daaget ses
ger derfor altid i Storm til Nænden af Klitten og flyr-
ter ikke hjaalen ned. Dette Phænomen kommer deraf, at
Vinden, idet den støder mod den lodrette Muur, frembrin-
ger en lodret opgaende Luftstrøm, der endnu forstærkes
sig noget over Klitens Høide og saaledes beskytter Tøge-
tøgen imod Stormen ligesom ved en Luftmuur. Etot-

Handwritten note:
Klitterne paa
Vestkysten af
den nordste
Halvø. Prof.
Jorchhammer 63

men sætter Sandet i Klitten i Bevægelse, og man for-
maer næppe i længere Tid at udholde den Smerte, som
det imod Ansigt og Hænder påløste Sand forårsager.
Til alle Eider er man omgivet af vældige Sandstøjer, og
Havet danner langs med hele Kysten, saalænge Det naaer,
en Kasse af Vandfald, hvor Bølgerne, idet de bryde sig
med en af de tre Sandrevler, som løbe langs med den
sydste Kyst, styre over i en Høide af 15—16 Fod og op-
løse sig i Skum, et Skuepil, der er saa oppeiet, at
næppe noget Vandfald i Verden kan fyller ved Eiden af
det. Enestruende Skumbølde drive som Skarer af Maas-
ger over Klitterne langt ind i Landet, og Jagttageren sæt-
ter snart Ansigt, Hænder og Klæder overtrufne med Salt.
Det er vanskeligt at gjøre sig forskellig under Larmen af
de frembrusende Bølger. Hørend Størmene bryder løs,
medens Lufsten endnu er rolig, hører man Bølgeslaget i
en Afstand af 4 tykke Mile fra Kysten. Derfor ved
man mange Timer forud, at en Storm vil komme; thi
Bevægelsen foregaar hurtigere i Havet end i Lufsten.

Klitternes Høide er forskjellig: den stiger paa ens-
fælte Eider, fra Løst paa On Sylt til Tymindegab,
Udlandet af Ringjæbingsfjord, til henimod 100 Fod, en
Høide, som især er mærkelig for Klitterne paa Løst,
da de lige fra Sandbredden af kun bestaa af Gyrosand.
Blaabjerg Norden for Væde, der naaer en Høide af
100 Fod, er en Sandklit, der høier paa et temmelig
høit ældre Underlag af Mallestens- og Lær. Norden for
Udlandet af Ringjæbingsfjord afstager Klitternes Høide me-
get, og ved Skagen beløber den sig næppe til 30 Fod.
Dette er fordeles paa følgende: thi Klitternes Høide berøer
paa Windens Stykke og Størrelsen af de Sandstøer,
som sættes i Bevægelse af Winden, og da Stoffet, hvor-
af Klitterne dannes, i det hele taget er af samme Be-
staaelse paa denne Kyst, saa bliver Klitternes Høide
her en Maalestok for Windens Stykke. Vi ere saa til-
delige til at antage, at Stormens Voldsomhed voger
mod Nord, at Forsætteren længe ikke vilde sætte Vid
til sine Jagttagerer; men et Blik paa Kaartet forklarer
dette Phænomen fuldstændig. De stærkeste og hyppigste
Størme hoi os komme fra Nordvest, og netop det, hvor
Klitternes Høide begynder at afstige, springer Eghvidsten
af Norge frem som et Værn mod denne Retning af
Winden, og det er derfor ikke at undres over, at Træ-
plantninger endnu lyffes i Klidale ved Skagen, men

den man derimod paa den tre Grader sydligere liggende
De Sylt hidtil forjæres har anstillet lignende Forsøg.
Det Stof, hvoraf Winden bygger Klitterne, er Sand,
almindelig Strandfand, hvilket paa hele denne Kyst op-
rindelig synes at hidrøre fra den store Jorddannelse,
som man kalder Brunfuls Formationen. I de sydligere
Dele er dette Klitsand blandet med mange smaae hvide
Glimmerblade af samme Formation, hvilket har givet
Afskædnin til den urigtige Paastand, at Gyrolandet var
forskjelligt fra andet Sand derud, at det bestod af smaae
Quartzblade. I den nordlige Del og navnlig ved
Skagen indeholder Klitsandet meget Titan- og Gra-
nat, der ligeledes oprindelig hidrøre fra Brunfuls
Formationen. Størrelsen af de bevægede Sandstøer,
der berøer paa Windens Stykke, er derpaa der, hvor
Klitterne ere høiest. Paa Løst viede 30 af de største
Sandstøer 700 Milligrammer, medens de ved Agger
ved Limfjorden kun viede 200 Milligrammer. Klu-
terne ere steds meget vandige, og oppe paa Toppen be-
høver man sjældent at grave mere end en Fod for at finde
de Vandet endnu fugtigt; i Dalene træffer man ved
Gravning strøet friskt Vand.

Den Skistofte, som en endnu vægende Klit har, er
forskjellig fra den Kær, som en nedbrudt Klit viser. Hvin-
straaner med en saagt hældende Flade, der væler mellem
5 og 10 Grader, mod Retningen af den herskende Wind,
hvorved den dannes, altsaa mod Vest og Nordvest. Kun
hvor en ny Klit dannes sig paa en ældre nedbrudt, har
Hældningen en større Vinkel, hvilket dog kun er en Und-
tagelse fra det Almindelige. Paa den Side, som vender
fra Retningen af den herskende Wind, har Klitten en
langt stærkere Hældning, som man næsten kunde sige er
uforanderlig. Den belæber sig nemlig overalt, hvor en
Klit dannes sig ganske frist, usigtigt til 30 Grader. Kun
hvor der forekomme meget smaae Blade, siger Hæl-
dningens vinkel til 40 Grader, hvilket imidlertid kun er
Undtagelser. For at forklare sig denne Uforanderlighed i
Hældningen af Klitterne indre fra Winden vendte Eide,
maa man lægge Mærke til den Maade, hvorpaa Klitten
egentlig dannes sig: den voger nemlig paa den indre
Side. Sandet løber op ad den ydre saagt hældende
Flade. Saasnart det har naaet Klitterns største Høide,
falder det, og da det nu er i fuldstændig Løse af Win-
den, er der intet Undet, som har Indflydelse paa den